

SASVIM DRUKČIJI JEZIK – VELIKI PRIRUČNIK MALE ŠKOLE HRVATSKOGA JEZIKA I KULTURE

(Diana Čosić, Livija Kroflin, Grozdana Lajić Horvat, Sara Milavec, Lada Kanajet Šimić, *Sasvim drukčiji jezik. Dramske i lutkarske scenske igre s tekstovima za ovladavanje i poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika.*

Zagreb: Hrvatska matica iseljenika. 2023.)

Priručnik o neformalnim oblicima poučavanja i ovladavanja inim jezikom *Sasvim drukčiji jezik* sastoji se od triju cjelina: *Lutka u Maloj školi, Od dramske igre do dramskoga teksta i Igra sa zajedničkom pričom: dramsko-lutkarski pristup. Dodatak sadrži Pojmovnik igara, vježbi i tehnika*, tekst o Hrvatskoj matici iseljenika te bilješke o autoricama. Knjigu otvara uvodna *Riječ urednice* Lade Kanajet Šimić (str. 6–9) u kojoj se kao neposredan povod njezinu nastanku i objavljivanju otkriva trideseta godišnjica Male škole hrvatskoga jezika i kulture kao jednoga od „zaštitnih znakova Hrvatske matice iseljenika” (str. 6). Riječ je o programu namijenjenom „mladim polaznicima u dobi od 9 do 16 godina koji žive i školuju se izvan granica Republike Hrvatske kako bi tijekom desetodnevnoga boravka u dječjem odmaralištu na moru ovladali hrvatskim jezikom te usvojili znanje o svim drugim sastavnicama hrvatskoga identiteta” (str. 6). Neformalnim se oblicima učenja u Maloj školi u okviru jezičnih i kreativnih radionica tako razvija i stječe jezična, komunikacijska i međukulturna sposobnost, i to u stvaralačkom procesu na područjima koja se međusobno nadopunjuju te predstavljaju u završnoj priredbi kao rezultatu zajedničkoga rada i sinergije svih voditelja i polaznika: „... primjerice, likovnjaci ili lutkari napravili su rekvizite za dramsku predstavu ili su polaznici plesne radionice svojim nastupom upotpunili igrokaz koji su izveli i uprizorili dramci” (str. 7). Suradnja i zajedništvo u stvaranju kojim se ovladava jezikom te upoznaje kultura s kojom je jezik neraskidivo povezan u završnom predstavljanju donosi i performativni karakter jezika koji ističe Kresić (2006: 161) u svojem

razmatranju koncepta jezičnoga identiteta govornika i njegove dijaloške konstrukcije.

Prva cjelina u priručniku *Sasvim drukčiji jezik* nosi naslov *Lutka u maloj školi* (str. 10–123), a autorica je uvodnoga teksta (str. 13–24) Lidija Kroflin. U njemu se ističe preobrazba neživoga u živo, ideja animizma u postanku lutke i razvoju lutkarskoga kazališta, uloga lutkina svojstva depersonalizacije u primijenjenom lutkarstvu, njezin humorni potencijal te ishodi koji se lutkom kao nastavnim sredstvom mogu ostvariti u inojezičnoj učionici (str. 13–16). Ističe se i važnost stvaranja teksta za lutkarski igrokaz u primijenjenom lutkarstvu koji dopušta odstupanja od lutkarskih zakonitosti u skladu s osnovnim ciljem same aktivnosti, a to je jezično izražavanje. Pristup koji se primjenjuje u lutkarskoj radionici (pritom autorica ističe da „... govoriti o lutkarskoj radionici nije sasvim precizno jer sve radionice ovoga programa služe jednom temeljnom cilju: da djeca koja žive i školuju se izvan Republike Hrvatske unaprijede svoje znanje hrvatskoga jezika te upoznaju kulturnu i prirodnu baštinu Hrvatske i kraja u kojemu borave” /str. 16/) ovisi o prethodnome stupnju poznavanja hrvatskoga kao inoga jezika u pojedinoj skupini polaznika. Pritom treba zadržati barem minimum kazališnih i lutkarskih zakonitosti kako bi se mogla ostvariti komunikacija s publikom u lutkarskom kazalištu, iako je primijenjeno lutkarstvo u prvome redu usmjereno na samoga polaznika, a ne na primatelja sadržaja predstave (str. 19). Ističe se i prednost samostalne izrade lutke jer se na taj način ostvaruje emocionalna povezanost. Uz uvodni se tekst donosi i popis literature u kojem se izdvajaju autoričini radovi o temi lutke u obrazovanju. U nastavku se donose lutkarski tekstovi podijeljeni u nekoliko tematskih cjelina (*Učimo hrvatski, O starim Hrvatima, U svijetu bajki, Izmiješane bajke, Dramatizacije romana za djecu, Lutke igraju Shakespearea, 25 godina Male škole*), a svaka od njih započinje uvodom Lidije Kroflin. U tim se uvodnim tekstovima zrcali autoričino dugogodišnje iskustvo u vođenju Lutkarske radionice u Maloj školi, iznimna stručnost, predanost i žar s kojim pristupa ovoj aktivnosti i zahvaljujući kojima su i mogli nastati tekstovi lutkarskih igrokaza u priručniku *Sasvim drukčiji jezik*. Na kraju se ove cjeline donosi i popis likova za svaki od 18 igrokaza koje sadrži, a i

u njima je vidljiva povezanost motiva iz povijesti, legendi, tradicionalnih i modernih bajki s aktualnom situacijom pohađanja Male škole i inspirativnog doživljaja koji takav program donosi svima koji u njemu sudjeluju.

Naslov je druge cjeline *Od dramske igre do dramskoga teksta*, a autorica je uvodnoga teksta s popisom literature Grozdana Lajić Horvat. Naglašava kako dramske radionice Male škole obuhvaćaju korištenje dramskih metoda u svrhu poučavanja i dramski stvaralački rad u svrhu scenskog nastupa te „uključuju usvajanje i učenje hrvatskoga kao inoga jezika tijekom radioničkoga rada, ali i javni nastup pred publikom na hrvatskome jeziku” (str. 127). U tom se ogleda pristup suvremenim dramsko-pedagoškim aktivnostima kojima se slijedi anglosaksonski model primijenjene drame ili drame za odgoj, ali i utjecaj Zvezdane Ladike na području scenskoga odgoja u kojem se važnost pridaje izvedbi kao diseminacijskom obliku ove aktivnosti i javnom nastupu pred publikom na hrvatskome jeziku. Dramski tekstovi u Priručniku postaju lingvometodički predložak i polazište za nove improvizacije kojima se potiče stjecanje i razvijanje dramske sposobnosti kao kombinacije vještina: „jezičnih (verbalnih), kinestetskih (sposobnost izvođenja i koordinacije tjelesnih pokreta) i socijalnih (razumijevanje sebe, osjećaj vlastitog identiteta, razumijevanje svojih potreba, razumijevanje drugih i njihovih potreba). Temelj dramske sposobnosti čine i vještine zamišljanja, doživljavanja i izražavanja” (Stanišić 2005: 69).

Dramski su tekstovi prema svojoj temi i sadržaju podijeljeni u četiri skupine: *Izvorno hrvatsko*, *Izumitelji*, *Kuća slavnih* i *Putovanja Hrvatskom*. Svakome od dramskih tekstova prethodi uvodnik (autorice su uvodnih tekstova Grozdana Lajić Horvat, Sara Milavec i Diana Čosić), a na kraju se svake od zastupljenih skupina donosi i popis likova. U dramskim se tekstovima sadržanima u cjelini *Izvorno hrvatsko* kao motivsko-tematski elementi javljaju proizvodi poput Bajadere, Cedevite i Vegete, a u cjelini *Izumitelji* su njihovim likovima Ivan Vučetić, Nikola Tesla i Faust Vrančić. Cjelina *Kuća slavnih* obuhvaća dramske tekstove u kojima su likovi žene koje su obilježile hrvatsku povijest, Marin Držić, hrvatski sportaši i profesor Baltazar. Kreativnost u osmišljavanju sadržaja radionica ogleda se i u njihovoj aktualizaciji, a kao sjajni se primjeri mogu izdvojiti

dramski tekst *Soba slavnih* u cjelini *Izumitelji* u kojem izumi velikana hrvatske i svjetske znanosti i kulture postaju sredstvom za razrješenjem misterija *escape rooma* u Novom Vinodolskom te tekst *Noć u muzeju* u cjelini *Kuća slavnih* u kojem se poznata suvremena kulturna manifestacija povezuje s Ivanom Brlić Mažuranić, Marijom Jurić Zagorkom, Zlatom Bartl, Tugom i Bugom. Povezivanje hrvatske tradicije i povijesti sa suvremenosti i aktualnim događanjima nalazimo i u četvrtoj skupini dramskih tekstova naslovljenoj *Putovanja Hrvatskom*. Ovdje se kao primjer može izdvojiti scena na Stradunu u dramskome tekstu *Kao na filmu* u kojoj vodič i konobarica u kafiću redatelju koji u Hrvatskoj traži lokaciju za snimanje objašnjavaju kako su u Dubrovniku snimani *Igra prijestolja* i *Ratovi zvijezda*. Kroz tekst se kao lajtmotiv provlači i jedan od stavova polaznika programa ovladavanja inojezičnim hrvatskim koji je zasigurno dobro poznat svima koji su sudjelovali u nekome od njih, a to je da se u Hrvatskoj uvijek ima vremena za kavu. Kao (pozitivan) stav se može smatrati jednom od sastavnica četiriju dimenzija međukulturne kompetencije, uz znanje, vještine i svijest (Novak-Milić, Gulešić-Machata 2006: 70). Osim kulturnih i prirodnih znamenitosti, kao izvor za inspiraciju i nastanak dramskih tekstova poslužile su i poznate televizijske emisije poput kviza *Tko želi biti milijunaš*, legende poput one o dvorcu Veliki tabor i Veroniki Desinićkoj, filmskog festivala u Motovunu, a dramskim se tekstom *Blizanke* tema iz istoimenog romana Ericha Kästnera smješta na otok Korčulu te se u 4. sceni objašnjava i što je moreška. Od posebne je važnosti za jezik dramskih tekstova nastalih na načelima dramske pedagogije da uključuje i vokabular inojezičnih govornika (primjerice elemente međujezika i žargona mladih) te da je u skladu s razinom jezičnoga razvoja određene skupine polaznika, njihovoj dobi i stupnjem poznavanja hrvatskoga jezika i kulture. Poseban izazov u tom smislu može predstavljati dramski pristup na početnom stupnju ovladavanja inojezičnim hrvatskim, a primjer je njegove uspješne primjene dramski tekst *Soba prijateljstva* koji zatvara ovu cjelinu knjige *Sasvim drukčiji jezik* i koji naglašava važnost prijateljstva u prevladavanju straha od hrvatskoga kao inoga jezika (Milavec, str. 299) kao jedne od emocionalnih sastavnica koja pripada nejezičnim čimbenicima u ovladavanju

inim jezikom (Cvikić 2012: 38). Poticajno je ozračje s humorističnim elementima u dramskim improvizacijama otvorenima za daljnje stvaralačke nadogradnje omogućilo aktivno sudjelovanje u radionicama i završnoj izvedbi te pružilo potvrdu tomu kako dramska radionica „pridonosi razvijanju organske povezanosti govora, akcije i govorne situacije” (Lajić Horvat, str. 128–129). Time se na najbolji mogući način ostvaruje i pozitivna motivacija za ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom koji je kod nasljednih govornika i važnom sastavnicom njihova identiteta (usp. Cvikić, Jelaska, Kanajet Šimić 2010).

Treća cjelina knjige *Sasvim drukčiji jezik* naslovljena je *Igra sa zajedničkom pričom: dramsko-lutkarski pristup*, a sadrži tekst *Dnevnik jednog šegрта* nastao za završnu priredbu Male škole hrvatskoga jezika i kulture 2013. godine. Njime su njezini polaznici i voditelji lutkarskih i dramskih radionica uputili čestitku šegrtu Hlapiću za stoti rođendan, i to čestitku kao integrativno stvaralačko ostvarenje. Osim jezične i međukulturne sposobnosti koje se stječu ovom aktivnošću, njome se potiče i čitanje kao komunikacijska sposobnost te kao koncept posebnoga čitanja koje se odnosi na „neobavezna, slobodna čitanja koja pridonose neograničenostima ljudske duše” (Visinko 2014: 10).

Priručnik *Sasvim drukčiji jezik* i sadržajno je i vizualno dojmljivo izdanje bogato opremljeno fotografijama nastalima u Maloj školi hrvatskoga jezika i kulture sa zanimljivim potpisima kojima se čitatelju približava njezino posebno ozračje. Na fotografijama do izražaja dolazi i kreativnost u scenografskim i kostimografskim rješenjima nastalima u okvirima Male škole koji su još jedna od potvrda entuzijazma njezinih voditelja i važnosti njihova pristupa: „Ključnu ulogu u ovakvome kratkom, intenzivnom i dinamičnom procesu ima voditelj sa svojim pedagoškim i umjetničkim senzibilitetom” (Lajić Horvat, str. 131). Taj senzibilitet i entuzijizam dijele, uvjereni sam u to, svi uspješni voditelji aktivnosti u ovakvim programima. Štoviše, zahvaljujući tome i donose i uspjeh i radost danu onima kojima je to poziv koji žive i koji ih nosi. Upravo će entuzijastima *Sasvim drukčiji jezik* biti dragocjeni priručnik, neovisno o tom bave li se poučavanjem hrvatskoga kao inoga ili prvoga jezika, jesu li voditelji lutkarskih ili dramskih skupina, studiraju li dramsku pedagogi-

ju ili je možda dijelom njihova studijskoga programa i metodika nastave hrvatskoga jezika i književnosti, prvoga i(li) inojezičnoga. Zasigurno će upravo zahvaljujući njima *Sasvim drukčiji jezik* „još dugo živjeti na malim i velikim scenama diljem svijeta gdje se uči hrvatski jezik” (Lajić Horvat, str. 135). Zadivljujući entuzijizam, stvaralačka energija, otvorenost prema novim mogućnostima i rješenjima te činjenica da je nastao na praktičnom iskustvu ovaj dragocjeni priručnik čine – sasvim drukčijim.

izv. prof. dr. sc. Željka Macan